

4. Курицина М. О. Основні підходи до моделювання професійного розвитку і становлення особистості як професіонала / М.О.Курицина // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2012. – Вип. 1. – С. 74-85.
5. Маркова А. К. Психологія професіоналізму / А.К. Маркова. – М. : Знання. – 1996. – 308 с.
6. Митина Л. М. Коррекційно-обучаючі програми підвищення рівня професійного розвитку учителя: учебное пособие / Л.М. Митина. – М. : Московский психолого-социальный институт; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК». – 2001. – 304 с.
7. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю.П. Поваренков. – М. : Изд-во УРАО. – 2002. – 160 с.
8. Філоненко М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: монографія / М. Філоненко. – Київ : Центр учбової літератури. – 2015. – 334 с.
9. Яшина Ю. В. Етапи професійного становлення державних службовців / Ю.В. Яшина // Теорія та практика державного управління. – 2010. – Вип. 4. С. 413-419.
10. Super D. E. (1957). *Vocational development*. N. Y. 391 p.
11. Holland Y. L. (1968). Explorations of a theory of vocational choice. *Psychol.* V. 52. N 1. p. 43-47.

### References

1. Klymov E. A. *Psykholohyia professyonalnoho samoopredeleniya* / E.A. Klymov. – Rostov-na-Donu, 1996. – 512 s.
2. Kokun O. M. *Psykholohiia profesiinoho stanovlennia suchasnoho fakhivtsia: monohrafiia* / O.M. Kokun. – K. : DP «Inform.-analit. ahenstvo», 2012. – 200 s.
3. Kudriavtsev T. V. *Psykholoho-pedahohycheskye problemy vysshoi shkoly* / T.V. Kudriavtsev // *Voprosy psykholohyy*. – 1981. – №2. – S. 8-13.
4. Kurytsyna M. O. *Osnovni pidkhody do modeliuвання profesiinoho rozvytku i stanovlennia osobystosti yak profesionala* / M.O.Kurytsyna // *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. – 2012. – Vyp. 1. – S. 74-85.
5. Markova A. K. *Psykholohyia professyonalizma* / A.K. Markova. – M. : Znanye. – 1996. – 308 s.
6. Mytyna L. M. *Korreksyonno-obuchaiushchye prohrammy rovnysheniya urovnia professyonalnoho razvytiya uchytelia: uchebnoe posobye* / L.M. Mytyna. – M. : Moskovskiy psykholoho-sotsyalnyi unytut; Voronezh : Yzdatelstvo NPO «MODЭК». – 2001. – 304 s.
7. Povarenkov Yu. P. *Psykholohycheskoe sodержanye professyonalnoho stanovleniya cheloveka* / Yu.P. Povarenkov. – M. : Yzd-vo URAO. – 2002. – 160 s.
8. Filonenko M. *Psykholohiia osobystisnoho stanovlennia maibutnoho likaria: monohrafiia* / M. Filonenko. – Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. – 2015. – 334 s.
9. Yashyna Yu. V. *Etapy profesiinoho stanovlennia derzhavnykh sluzhbovtziv* / Yu.V. Yashyna // *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. – 2010. – Vyp. 4. S. 413-419.
10. Super D. E. (1957). *Vocational development*. N. Y. 391 p.
11. Holland Y. L. (1968). Explorations of a theory of vocational choice. *Psychol.* V. 52. N 1. p. 43-47.

УДК 378.673.016:78.071.3

DOI 10.31652/2415-7872-2019-57-103-107

## ГОТОВНІСТЬ ДО ХУДОЖНЬО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Лінь Ян

[orcid.org/0000-0002-8223-1685](https://orcid.org/0000-0002-8223-1685)

*У статті висвітлено наукові підходи до трактування поняття «готовність до художньо-інтерпретаційної діяльності вчителя музичного мистецтва». З'ясовано, що трактування поняття «готовність» зумовлено як специфікою конкретної діяльності, що досліджується, так і розходженням теоретичних підходів дослідників у вивченні цих понять. Визначено, що готовність учителя музичного мистецтва до художньо-інтерпретаційної діяльності передбачає наявність умінь прочитання елементів мови мистецтва, якими в тексті передається художньо-образна інформація; розуміння символічно закодованих смислових аспектів художнього образу, пояснення свого розуміння іншим; відтворення художнього образу в його смисловій еквівалентності засобами власної виконавської діяльності.*

**Ключові слова:** вокальна підготовка, готовність, музичний твір, студенти, художній образ, художньо-інтерпретаційна діяльність.

## READY TO ARTICLE-INTERPRETATION ACTIVITY AS A PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL PROBLEM

Lin Yang

*The article highlights the scientific approaches to the interpretation of the concept of “readiness for artistic and interpretative activities of a teacher of musical art.” It was found that the interpretation of the concept of “readiness” is due both to the specifics of a particular activity; it is also studied by the difference in the theoretical approaches of researchers in studying this issue. It has been determined that the readiness of a teacher of musical art in artistic and interpretative activities presupposes the presence of the skills of reading elements of the language of art, which convey artistic and imaginative information in the text; understanding the symbolically encoded semantic aspects of the artistic image, explaining one's own understanding to others; reproduction of the artistic image in its semantic equivalence by means of its own performing activities. The result of artistic and interpretative activities should be not only the creation of various types of interpretations (verbal or performing), but also the acquisition by students of knowledge, skills, emotions, empathy, which manifest themselves as inner qualities of the personality and are realized in various forms of artistic and pedagogical communication. It is proved that readiness for artistic and interpretative activities is an established characteristic of a future specialist, and is the result of vocal training of students. The formation of “readiness for artistic and interpretative activities” provides for systematic concert-performing and independent musical-cognitive activity, focusing on the improvement of performing skills and abilities, enhancing creative imagination and fantasy, emotional-sensual and intellectual spheres. Provided their own definition of the concept of “readiness for artistic and interpretative activities” as a professionally important quality, provides the ability for a bright, unique and convincing performance of vocal works.*

**Key words:** *vocal training, readiness, musical work, students, artistic image, artistic and interpretive activities.*

Модернізація освіти в сучасному Китаї передбачає новий погляд на стратегічні цілі мистецького навчання, яке має бути спрямоване на становлення особистості й створення умов для успішної адаптації молоді до соціокультурних реалій сучасного суспільства. Традиційна когнітивно-орієнтована освіта, що панувала тривалий час, виконувала завдання формування знань, умінь і навичок, а розвиток і виховання майбутнього вчителя-музиканта виступали другорядними. У нових соціально-економічних умовах актуальною стає проблема виховання активної особистості, здатної до самостійного вибору, постановки й реалізації цілей навчання. У зв'язку з цим, питання готовності майбутніх фахівців до художньо-інтерпретаційної діяльності набуває особливої ваги і значущості.

**Мета статті** – висвітлити наукові підходи до трактування поняття «готовність до художньо-інтерпретаційної діяльності вчителя музичного мистецтва».

Аналіз наукових праць дозволив констатувати, що трактування поняття «готовність» зумовлено як специфікою конкретної діяльності, що досліджується, так і розходженням теоретичних підходів дослідників у вивченні цього питання. Так, у роботах М. Дьяченко, О. Столяренко розглядається готовність до виконання трудового завдання, М. Левітов досліджує особливості тимчасової готовності і працездатності, С. Ніколаєнко розглядає готовність майбутнього вчителя до практичної діяльності, грузинська школа Д. Узнадзе вивчає питання установки на виконання різних видів діяльності, зокрема музичної. Натомість, теоретичне осмислення проблеми формування готовності студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності, яка є специфічним різновидом музичної діяльності, відбувається із помітним відставанням. Треба зауважити, що останнім часом має місце поступове наукове обґрунтування цієї проблеми: підготовка до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів (О. Шикиринська), готовність до музично-естетичного виховання школярів (Г. Астахова), готовність до диригентсько-хорової діяльності (Т. Смірнова), готовність до інструментально-виконавської діяльності (Н. Мозгальова), готовність до інтерпретації творів образотворчого мистецтва (О. Колоянова), готовність до художньої інтерпретації музичних творів (В. Крицький). Специфіка ж формування готовності студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання ще не отримала належного теоретичного узагальнення, що і зумовлює *актуальність* нашої розвідки.

Розглянемо наукові погляди на визначення змісту поняття «готовність». Аналіз наукових праць дозволив з'ясувати, що трактування поняття «готовність» зумовлено як специфікою конкретної діяльності, що досліджується, так і розходженням теоретичних підходів дослідників, щодо цих понять. Значний внесок у розроблення проблеми готовності був зроблений педагогами-класиками Я. Коменським, А. Макаренко, В. Сухомлинським, К. Ушинським, С. Шацьким, які розглядали деякі питання готовності дитини до окремих видів діяльності. У педагогічній науці минулого століття (М. Дьяченко, К. Дурай-Новакова, Л. Кандибович та ін.), мало місце розуміння готовності як ієрархізованої системи професійно важливих якостей і властивостей особистості, необхідних і достатніх для ефективної професійної діяльності; цілісного прояву особистості, що включає знання предмета, методів роботи, професійну майстерність, комунікативні вміння, загальні та спеціальні здібності тощо.

Українські вчені трактують готовність у контексті підготовки педагогічних кадрів. Так, академік С. Гончаренко вважає, що професійна готовність студента – це інтегративна особистісна якість, істотна передумова ефективності діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Будучи складним психологічним утворенням, що включає мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінювальний компоненти, готовність є також професійно важливою якістю особистості [1, с. 25]. На думку О. Отич, готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється в діяльності. Вона виникає на ґрунті позитивного ставлення до обраної професії і скеровується відповідними потребами та мотивами такої діяльності.

На переконання А.Линенко, готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності є інтегрованим особистісним утворенням, що характеризується прогнозованою активністю особистості під час підготовки і введення в діяльність. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності дає можливість швидше адаптуватися до шкільних умов, упевнено почуватись в ролі вчителя, справлятися з емоційними і фізичними навантаженнями, оптимально будувати стосунки зі школярами [56].

Важливий педагогічний аспект формування готовності майбутніх учителів висвітлено в дослідженні Р.Моцик. Автор розуміє цей процес як сукупність взаємопов'язаних навчальних впливів, який має поєднувати визначені відповідно до цілей навчання види та форми навчально-виховного процесу, підпорядковувати їх змістове наповнення цілям підготовки студентів до педагогічної діяльності, забезпечувати безперервний і послідовний вплив на майбутніх учителів, з метою отримання знань, набуття умінь і навичок, особистісно-професійних якостей, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності [7, с. 156]. Основним чинником формування готовності автор вважає навчальний процес, який забезпечує розвиток усіх професійних якостей.

Двоаспектний погляд на проблему готовності представлений у роботі З. Курлянд «Професійна усталеність – основа педагогічної майстерності». З одного боку, автор трактує готовність як особистісну (емоційно-інтелектуальну, вольову, мотиваційну, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіху, потребу виконання поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізації сил, подолання невпевненості тощо); з іншого – як операційно-технічну, що включає фаховий інструментарій фахівця (професійні знання, уміння, навички) [4, с.119-120]. Досить переконливою є позиція І.Підласого, який визначає готовність учителя до педагогічної діяльності в контексті «професійного потенціалу педагога», вважаючи, що «професійний потенціал є однією з основних характеристик педагога. Будучи сукупністю природних і придбаних якостей, він визначає його здатність виконувати свої обов'язки на заданому рівні...» [8, с.128].

Для розуміння сутності психологічної готовності до діяльності важливе значення мають дослідження, присвячені феномену установки. У науковій літературі установка вивчається в зв'язку із загальною активацією організму як внутрішній стан людини, що передує її поведінці в певній ситуації. Дослідження науковців школи Д. Узнадзе виявили, що установка – це неусвідомлений стан, який передує тій чи іншій діяльності, і визначає її здійснення. Це стан психофізіологічної готовності до конкретної дії, що визначає стійкість і спрямованість діяльності в умовах, що змінилися. За визначенням А. Прангшвілі, жодна діяльність не починається з пустого місця, її виникнення спричинено готовністю до певної форми реагування. Готовність до певної форми реагування формується під впливом визначених зовнішніх і внутрішніх умов, усвідомленого або неусвідомленого сприймання інформації [10, с. 241]. Наукові розробки вчених показали, що установка й психологічна готовність відрізняються одна від одної своєю психологічною природою. У першому випадку ми маємо справу з актуалізацією сформованих психічних явищ, а в другому – з психологічним утворенням, яке виникає під впливом оточуючих вимог і завдань. Тільки в деяких випадках стани установки й готовності співпадають, проте готовність є більш складним структурним утворенням. З цього приводу Д. Узнадзе зазначає, що готовність – «це така суттєва ознака установки, що виявляється в усіх випадках поведінкової активності суб'єкта» [10, с. 111]. За свідченням науковця, до феномену готовності входить низка різнобічних ознак установки, а саме: потенційна схильність суб'єкта до дії й актуальне регулювання її динаміки; неусвідомлена діяльність суб'єкта та акти його свідомої поведінки; зв'язок із стимулами, мотивацією; активація окремих психологічних функцій та глибоких переконань, що стимулюють розвиток особистості в цілому; взаємовідношення різних установок, які виникають симультанно або сукцесивно у різних галузях пристосувальної діяльності людини тощо.

На думку Т. Канівець, готовність не виникає поза установками, якщо їх розуміти як налаштування суб'єкта на наступну діяльність. Крім різноманітних усвідомлених й неусвідомлених установок на визначені форми реагування, готовність включає моделі ймовірної поведінки, оптимальні способи діяльності, оцінку своїх можливостей у співвідношенні із труднощами, що можуть виникнути, і необхідністю досягнення певного результату [2, с.75]. Цілком справедливим можна вважати твердження О.Рудницької, яка стверджує, що установка не лише зумовлює готовність до розвитку активності певного типу, а й спричиняє високий рівень організованості та узгодженості процесів, на котрі поширюється її

регулюючий вплив. Цю характерну функцію установки можна спостерігати як в елементарній моториці й рецепції, так і в складніших процесах цілеспрямованих дій, тобто в процесах семантичного плану, якими є музична діяльність і поведінка в їх власне соціально-психологічному смислі [95, с. 78].

Огляд дисертаційних робіт мистецького спрямування засвідчив, що дослідники, розглядаючи феномен «готовності» акцентують увагу на ролі виконавської діяльності (Л. Гусейнова, Н. Мозгалова), творчої самостійності (Н. Згурська, Шугуан), сформованості практично-виконавських умінь та навичок (Пан На), інтеграції мотивів, потреб і цілей навчання (Н. Чорна, М. Назаренко), ментальних та художньо-сміслових уявлень (Пан На, Ван Іцзюнь). Учені визначають готовність як активнодіючий стан особистості, що віддзеркалює зміст поставлених музично-освітніх завдань та умови їх виконання, до яких належать: ступінь складності, новизна і проблемний характер цих завдань, рівень музичної діяльності, мотивація і прагнення до досягнення результату, емоційно-виконавський досвід та здатність до самоконтролю й саморегуляції власних дій.

Готовність до художньої інтерпретації музичних творів передбачає формування способів діяльності по осягненню художньо-змістовної сутності музичних творів (розпізнавання художньо-сміслових елементів, визначення їх узагальнених та контекстних значень, визначення драматургії розвитку змістовних процесів) та його матеріально-звуковому втіленню (вибір художньо-доцільних засобів виконавської виразності, пошук способів технічно досконалого втілення, контроль за відповідністю засобів виконавської виразності художній доцільності та досконалістю втілення). Забезпечення цього процесу, ґрунтується на поетапному переведенні розгорнутих художньо-інтерпретаційних дій із зовнішнього плану у внутрішній та способів їх реалізації в напрямку від вербального тлумачення до музично-виконавської інтерпретації [3, с. 5-6]. При цьому, власне, ефективність інтерпретаційної діяльності обумовлена забезпеченням студентів дидактично та художньо доцільними знаннями щодо розумованих творів; цілеспрямованим формуванням узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки художньо-інтерпретаційного процесу; поетапним формуванням умінь художньої інтерпретації в напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації.

Варто відзначити, що проблема формування готовності майбутнього вчителя музики до інтерпретаційної діяльності стала предметом розгляду молодих китайських науковців. Так, у роботі Чень Бо сутність готовності майбутнього вчителя музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності визначається як здатність до виразного виконавського втілення музичного твору на основі глибокого проникнення в художньо-образний зміст музики та привнесення особистісно-духовного смислу в його усвідомлення. Сформована готовність, на думку автора, сприяє виконавському втіленню різних граней музичного образу відповідно до логіки розвитку його художньої сутності та спроможності привносити особистісно-духовний смисл у зміст інтерпретованого музичного твору [11, с. 6]. За свідченням Лі Ює, в основі готовності до художньо-інтерпретаційної діяльності лежать ментальні та *художньо-сміслові* уявлення, актуалізація яких необхідна для осягнення художньо-сміислової сутності музичного твору з метою побудови автентичної змістово-образної концепції виконання в процесі навчання гри на музичному інструменті або під час пояснення образу в педагогічному процесі. Ментальні та художньо-сміслові уявлення складаються в систему, яка визначається автором як «симультанний прообраз музики», «образ твору у свідомості», «ідеальне уявлення» тощо. Така концептуалізація уявлень пояснюється тим, що у процесі прочитання виконавцем знаків семантики музичної мови й набуття останніми асоціативних смислів у свідомості інтерпретатора виникає власне бачення художньо-образного змісту твору [5, с. 68]. З цих позицій, готовність учителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності передбачає наявність умінь прочитання елементів мови мистецтва, якими в тексті передається художньо-образна інформація; розуміння символічно закодованих сміслових аспектів художнього образу, пояснення свого розуміння іншим; відтворення художнього образу в його смисловій еквівалентності засобами власної виконавської діяльності.

Із урахуванням сказаного, результатом художньо-інтерпретаційної діяльності має стати не тільки створення різних типів інтерпретацій (вербальної або виконавської), а й набуття студентами знань, умінь, емоцій, співпереживань, які проявляються як внутрішні якості особистості й реалізуються в різноманітних формах художньо-педагогічного спілкування. На нашу думку, готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до художньо-інтерпретаційної діяльності допоможе зреалізувати основні навчально-виховні завдання щодо музичної освіти школярів, творчо здійснювати музично-педагогічну діяльність у школі та забезпечити формування високого рівня художньої культури сучасної молоді. Вищезазначене дозволяє надати власне визначення поняттю «готовність до художньо-інтерпретаційної діяльності», а саме як професійно важливої якості, що забезпечує здатність до яскравого, неповторного й переконливого виконання вокальних творів.

Готовність до художньо-інтерпретаційної діяльності є результатом вокальної підготовки студентів, вона є усталеною характеристикою майбутнього фахівця. Формування «готовності до художньо-інтерпретаційної діяльності» передбачає систематичну концертно-виконавську й самостійну музично-

пізнавальну діяльність, спрямованість на удосконалення виконавських умінь та навичок, активізацію творчої уяви та фантазії, емоційно-чуттєвої та інтелектуальних сфер. Художньо-інтерпретаційну діяльність розглядаємо як складний багатофункціональний і багатоаспектний процес, в якому зосереджуються величезні можливості для вияву й реалізації студентами вокальних умінь та навичок, максимальної активізації їхнього творчо-виконавського потенціалу та віддзеркалення набутого художнього досвіду. У процесі художньо-інтерпретаційної діяльності здійснюється цілісне розуміння вокального твору, глибоке осмислення його авторського задуму, творче відтворення художнього образу, а також утілення його змістової сутності в музичному виконанні.

Підсумовуючи сказане відзначимо, що в процесі вокальної підготовки художньо-інтерпретаційна діяльність сприяє збагаченню художнього та виконавського досвіду студентів, «зануренню» в процес виконавської творчості на рівні сприйняття, усвідомлення та осмислення кращих зразків вокального мистецтва. Гармонічно поєднуючи практичні, аналітичні та креативні аспекти вокальної підготовки, художньо-інтерпретаційна діяльність виступає потужним розвиваючим музичним засобом. У зв'язку з цим, потребує спеціальних досліджень вивчення закономірностей оволодіння художньо-інтерпретаційними вміннями в процесі вокальної підготовки; обґрунтування принципів і педагогічних умов формування готовності студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності.

### Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Канівець Т.М. Формування психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри : дис. канд. психол. н. / Т.М.Канівець. – Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ, 2013. – 200 с.
3. Крицький В. М. Музично-виконавська інтерпретація: педагогічні проблеми музично-виконавської підготовки : монографія / В. М. Крицький. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 158 с.
4. Курлянд З.Н. Професійна усталеність – основа педагогічної майстерності / З. Н. Курлянд // Наука в Одеському педагогічному інституті (тези доповідей) / ОДП ім. К. Д. Ушинського; [ред. кол. : І. Г. Захарченко, А. Ю. Ків, О. І. Хмелюк та ін.]. – Одеса : ОДП ім. К. Д. Ушинського, 1994. С. 119-120.
5. Лі Ює Феномен уявлень в структурі художньо-виконавської інтерпретації творів: музично-педагогічний аспект / Лі Ює // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – Одеса, 2015. – Вип. 1-2 (5-6) – С.67-72.
6. Линенко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01, 13.00.04 / Линенко А. Ф. – К., 1996. – 44 с.
7. Моцик Р.В.Формування готовності майбутніх учителів початкових класів використовувати компютер як засіб навчальної діяльності : монографія / Р.В.Моцик.-Камянець-Подільський:Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2010. – 204 с.
8. Подласий І.П. Педагогіка : 100 вопросов-100 ответов: учебное пособие для студентов высших учебных заведений/ Иван Павлович Подласый. – М. : Владос-Прес. 2001. – 368 с.
9. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – К. : ІЗМН, 1998. – 248 с.
10. Узнадзе Д. Общая психология / Д.Н.Узнадзе : [пер с грузинского Е.Чомихидзе] – М. : Смысл, 2004. – 412 с.
11. Чень Бо Формування готовності майбутнього вчителя до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі інструментального навчання: автор. дисер. ... канд. пед. Чень Бо – Київ, 2017 – 20с.

### References

1. Honcharenko S.U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S.U. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.
2. Kanivets T.M. Formuvannia psicholohichnoi hotovnosti ctudentiv do zdiicennia maibutnoi profeciinoi kariery : dys. kand. psichol. n. / T.M.Kanivets. – Inctytut psicholohii imeni H.C. Kostiuka NAPN Ukrainy. – Kyiv, 2013. – 200 s.
3. Krytskyi V. M. Muzychno-vykonavska interpretatsiia: pedahohichni problemy muzychno-vykonavskoi pidhotovky : monohrafiia / V. M. Krytskyi. – Nizhyn : NDU im. M. Hoholia, 2009. – 158 s.
4. Kurliand Z.N. Profesiina ustalenist – osnova pedahohichnoi maisternosti / Z. N. Kurliand // Nauka v Odeskomu pedahohichnomu instytuti (tezy dopovidei) / ODPI im. K. D. Ushynskoho; [red. kol. : I. H. Zakharchenko, A. Yu. Kiv, O. I. Khmeliuk ta in.]. – Odesa : ODPI im. K. D. Ushynskoho, 1994. S. 119-120.
5. Li Yuie Fenomen uiavlen v strukturi khudozhno-vykonavskoi interpretatsii tvoriv: muzychno-pedahohichnyi aspekt / Li Yuie // Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia. – Odesa, 2015. – Vyp. 1-2 (5-6) – S.67-72.
6. Lynenko A.F. Teoriia i praktyka formuvannia hotovnosti studentiv pedahohichnykh vuziv do profesiinoi diialnosti : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : spets. 13.00.01, 13.00.04 / Lynenko A. F. – K., 1996. – 44 s.
7. Motsyk R.V. Formuvannia hotovnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv vykorystovuvaty kompiuter yak zasib navchalnoi diialnost i: monohrafiia / R.V.Motsyk.-Kamianets-Podilskyi: Vydavets PP Zvoleiko D.H., 2010. – 204 s.
8. Podlasyi Y.P. Pedahohyka : 100 voprosov-100 otvetov: uchebnoe posobyie dlia studentov vysshnykh uchebnykh zavedenyi/ Yvan Pavlovych Podlasyi. – M. : Vlados-Pres. 2001. – 368 s.
9. Rudnytska O. P. Muzyka i kultura osobystosti: problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity : navch. posib. / O. P. Rudnytska. – K. : IZMN, 1998. – 248 s.
10. Uznadze D. Obschaia psicholohyia / D.N.Uznadze : [per s hruzynsoho E.Chomykhydze] – M. : Smysl, 2004. – 412 s.
11. Chen Bo Fomuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia do vykonavsko-interpretatsiinoi diialnosti u protsesi instrumentalnoho navchannia: avtor. dyser. ... kand. ped. Chen Bo – Kyiv, 2017 – 20 s.